

Život Ezopův (1557)

Matouš Jaluška

Lektorovali:

Martin Bažil, Ph.D.,
Ústav řeckých a latinských studií FF UK, Praha

PhDr. Martin Formánek, Ph.D.,
Gymnázium Evolution, s. r. o., Praha

Vydávání *České knižnice* podporuje Akademie věd ČR
jako součást programu Strategie AV21.

Semináře České knižnice přináší komentáře k jednotlivým svazkům vydaným v *ČK*. Jsou určeny studentům vysokoškolských a středoškolských literárních seminářů, resp. jejich vyučujícím. Komentáře, jejichž rozsah je mezi 10 a 20 stranami, jsou založeny na rozboru konkrétních textů pocházejících obvykle z uceleného souboru (tj. jedné sbírky, jednoho dramatu apod.). Struktura *Seminářů* kopíruje strukturu ústní maturitní zkoušky z češtiny (literárněhistorický kontext díla, literární žánr, kompozice, témata, čas a prostor, vypravěč / básnický subjekt, jazyk, styl a básnické prostředky).

Semináře navazují na publikace *Rozumět literatuře*, *Česká literatura 1945–1970*, *Český Parnas* nebo *Slovník básnických knih* vzešlé z Ústavu pro českou literaturu AV ČR. Chtějí poskytnout výchozí materiál k dalšímu zpracování (konkrétní vyučovací hodina, seminární práce apod.).

Semináře jsou posuzovány dvěma lektory (teoretikem a praktikem) a redakčně zpracovány.

Verze publikace: **VII/2018**

Volně ke stažení na:
www.kniznice.cz

Vydal
Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i.,
Na Florenci 1420/3, 110 00 Praha 1,
www.ucl.cas.cz,
v Praze roku 2018
jako 14. svazek edice *Seminář České knižnice*.
Redigovala Petra Hesová.

© Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., 2018
Edici *Seminář České knižnice* řídí Robert Kolár.

Život Ezopův (1557)

Svazek č. 33 nazvaný *Tříkrát rozprávky o jednom hrdinovi* vyšel v *České knižnici* roku 2003 (s vrocením 2004). Editor Jaroslav Kolár do něj kromě *Života Ezopova* zařadil rovněž soubory vyprávění o Ejlenšpigelovi (Enšpiglovi) a Palečkovi. Pro první *Seminář ČK* věnovaný tomuto svazku vybíráme *Život Ezopův*, neboť se pyšní nejstarší tradicí a v českém kontextu stojí na předělu mezi středověkou a raně novověkou podobou literatury. Je ukázkou toho, jak do českého písemnictví vstupovaly antické motivy, jejichž oprášení či (nové) objevení si obvykle spojujeme s renesancí. Ezop pochází z okolí Tróje, z krajiny Homérovy *Iliady*, základního příběhu řecké i římské kultury. Svou moudrost získal od pohanského božstva. Přesto jeho bajky čtou i křesťané; i ti mu přiznávají neobyčejnou moudrost. *Život* pak k této duchovní mohutnosti dodává výrazné, šeredné tělo se vším všudy, schopné zvracet či močit, jak dále uvidíme. Právě z tohoto kořene vyrostlo bohaté a propletené houští evropských realistických hrdinů. Proto se sluší věnovat mu pozornost.

Kontext

Když slyšíme jméno protagonisty *Života*, Aisópa, počestně Ezopa, vzpomeneme si patrně v první řadě právě na bajky, jejichž údajným tvůrcem byl. Tato krátká vyprávění přicházejí z Orientu do Řecka nejpozději v 5. století př. n. l. a od té doby v evropské literatuře nikdy nepřestávají působit. Lze je číst jako doplněk vznešenější epiky, jak ji pro Řecko reprezentuje *Ilias* a *Odysseia*; pohybují se v nižších patrech řecké literatury než homérské básně, jejich domnělý původce Ezop je nicméně považován za mudrce a později dokonce za héra, polobožského hrdinu, jako jsou ti homérští (srov. Fischerová 2016). S jistou mírou nadsázky lze říci, že staří Řekové „žili ve světě ezopských bajek“. Zvířata, lidé ze všech vrstev společnosti (včetně otroků) i bohové v bajkách vstupují do (víceméně) realistických kulis a svým jednáním ukazují, jak je třeba v životě

jednat „po řeckém způsobu“ (Grubmüller 1977: 88). Římané řecké bajky převzali, ustálili jejich tvar a na další cestu dějinami evropské literatury je vyslali v latinských překladech. Ten starší, sepsaný Řekem Phaedrem někdy v 1. století n. l., má veršovanou podobu. Pozdější (a úspěšnější) překlad je závislý na Phaedrovi a převádí jej do prózy; pochází patrně ze 4. či 5. století a v rukopisech se traduje pod titulem *Romulus* (Conte 2008: 390–391).

Jako takové přešly Ezopovy bajky do středověku a do českých zemí. Citují je kronikáři Kosmas a Dalimil, stejně jako anonymní autoři epických děl (viz Varcl et al. 1978: 61–66) a na jejich základě vzniká svérázná česká fabulistika (bajkářství), za jejíž plod můžeme považovat i slavnou *Novou radu* (srov. Tříška 1990). O vážnosti, jíž mohly ezopovské texty v české středověké literatuře dosáhnout, svědčí např. rukopisný *Sborník hraběte Baworowského*, kde se pod názvem *Ezopus* dochovalo staročeské přebásnění celého souboru bajek. Rukopis byl písařem datován k roku 1472, překlad *Ezopa* však patrně vznikl o dobrých sto let dříve (srov. Petřů 1999: 292–296). Anonymní pořadatel *Sborníku* stahuje pozornost čtenáře právě k bajkám. Svědčí o tom vzývání Boha všemohoucího, jímž je *Ezopus* zahájen, i jeho nadpis: „Počíná se kniha velmi pěkná a užitečná“ (Loriš 1903: 52). Další položky sborníku, tři veršované rytířské eposy (vydali je Marečková – Petřů 1984) a prozaická povídka *O Bruncvíkovi* (Kolár – Nedvědová 1983: 163–178), jsou přitom v nadpisech prohlášeny za pouhé „řeči“ a próze *O Apollónovi* (Kolár – Nedvědová 1983: 179–202) podobná formální charakteristika zcela chybí. Krom toho jsou bajky v rukopise opatřeny svým vlastním „registrem“ usnadňujícím hledání konkrétního příběhu (Loriš 1903: 144–145).

Ezopus tak má působit jako prospěšný text, v němž se lze poučit o žádoucím chování člověka ve světě. Tento dojem ještě zvyšuje originální počín českého překladatele, který bajky uvedl svéráznou básní o boji neřestí a ctností.

Žádnou verzi *Života Ezopova* však u bajek ze *Sborníku hraběte Baworowského* nenajdeme a *Život* sám žádnou bajkou není,

z tohoto žánru se vymyká již svou délkou. Ve skutečnosti jde o doprovodný příběh informující o osobě autora. Původní, o něco delší verze této biografie byla sepsána anonymně někdy v prvních dvou staletích našeho letopočtu (český překlad jedné verze nabízí Svět 1976: 21–110). Během středověku byl Ezopův životopis dostupný pouze v řečtině, v Byzantské říši. Do latiny jej poprvé převedl Rinuccio da Castiglione z italského Arezza roku 1448. Od té doby se text čte na Západě; je opisován, parafrázován a opakovaně překládán do lidových řečí.

Verzi *Života* pro ČK vybral Jaroslav Kolár ze souboru přeloženého správcem školy u Svatého Štěpána na Novém městě pražském Janem Akronem Albínem Vrchbělským (†1551) a vydaného roku 1557 u Kašpara Aorga v Prostějově pod obšírným titulem *Ezopa mudrce život s fabulemi anebo s básněmi jeho. Také přidány jsou k tomu fabule Aniana a Adelfensa s některými žertovnými řečmi Pogia poety. I také některé velmi utěšené fabule vybrané z knih doktora Šebestiána Prantha s pěknými figurami* (podrobný popis knihy včetně ilustrací podává nejnověji Voit 2017: 441–444). Jak je z titulu zřejmé, najdeme tu vedle ezopovského materiálu rovněž krátké příběhy podobného typu od jiných pozdně antických a středověkých autorů, ale také populární dílo satirika Sebastiana Branta ze Štrasburku (†1521). Jako celek bývá svazek obvykle označován názvem *Prostějovský sborník* a Antonín Truhlář jej na začátku minulého století kompletně znovu vydal (Truhlář 1901).

Albín Vrchbělský nepřekládal *Ezopa* z latinských adaptací, ale ze souboru překladů do němčiny, publikovaného poprvé v sedmdesátých letech 15. století v Ulmu (Varcl et al. 1978: 242–243). Jeho autor Heinrich Steinhöwel (†1482) byl absolvent rakouských, německých i italských univerzit, lékař a (stejně jako Albín Vrchbělský) „humanista“, tedy (v reduktivním, ale funkčním pojetí, jež v návaznosti na Paula Oskara Kristellera užívá např. Petr Voit) především člověk se zájmem o antickou filosofii a filologii i o texty Bible či řeckých klasiků v jejich původních jazycích a znění, nejen ve středověkých překladech či parafrázích do latiny, přesvědčený o blahodárném působení

studia těchto textů na lidské bytosti (srov. Voit 2013a).

Steinhöwelův překlad tedy Albín Vrchbělský převzal právě jako verzi bližší řeckému originálu, do kterého ostatně sám při tlumočení bajek nahlížel. *Život Ezopův* do české kultury vstoupil již dříve, roku 1488, kdy byl v dílně tzv. Tiskaře Pražské bible vytištěn český překlad Steinhöwelova staršího latinského převodu. Z něj se však dochoval pouze jeden dvoulist (Voit 2013b: 403–404).

Albínova nová verze ezopovského souboru (bajek a *Života*) vstupuje do české kultury v době, kdy se zde bez ohledu na odpor krále Ferdinanda I. nezadržitelně šíří myšlenky německé reformace i s Lutherovým německým překladem Bible z původních jazyků, vydaným kompletně poprvé roku 1534. Již o rok dříve vyšel první rozsáhlejší český překlad biblického textu přímo z originálního jazyka, Nový zákon Václava Beneše Optáta z Telče (vypracovaný s přihlédnutím k latinskému textu Erasma Rotterdamského), a v době vydání *Prostějovského sborníku* začíná na svém Novém zákoně pracovat i Jan Blahoslav; jeho text z roku 1564 se pak stane základem pro *Bibli kralickou*. *Život Ezopův* i bajky jsou důležité texty procházející reformačním kvasem. Jejich překlad ostatně sepsal (ale nevydal) i Martin Luther, který je opakovaně cituje a prohlašuje za „mnohem prospěšnější, než jsou škodlivé názory všech filosofů a juristů“ (Springer 2011: 35–36).

Život Ezopův tak působí jako naučný i zábavný životopis učitele. Obsahuje sice hrubější scény či vtipy, ty jsou však vyváženy skutečností, že tu na místě aktéra stojí člověk schopný chápat svět lépe než většina ostatních.

Literární druh a žánr

Život Ezopův je epický, prozaický text nevelkého rozsahu, který bychom za použití dnešních kategorií mohli klasifikovat jako novelu. Původní, řecká verze vyprávění vznikla patrně jako životopisný dodatek k mudroslovím, jež se tradovala pod Ezopovým jménem, a později přibrala některé rysy dobrodružného románu. Biografické rysy v ní však vždy převažují (srov. Malá 2006: 171–172).

V rozmanité středověké „žánrové krajině“, již zde chápeme jako soustavu „pozdvolna se proměňujících pásem“ (Šidák 2013: 98), kde se spolu tradiční formy často mísí, odkazuje hned k několika žánrovým oblastem. Způsob jeho čtení se navíc během bezmála tří staletí opakovaného vydávání měnil – nejprve byl spíše skýtajícím zábavou i poučením intelektuálům schopným ocenit přímou vazbu na řecký originál, během dalších desetiletí se stal součástí lidových tisků určených publiku, u kterého již podobné zájmy nelze předpokládat. Od počátku jeho působení v české kultuře v něm přitom můžeme rozpoznat odkazy ke čtyřem žánrovým útvarům:

1. Na rozdíl od dvou dalších textů v dotyčném svazku *ČK* není *Život Ezopův* vnitřně členěn na kapitoly, svou strukturu prozrazuje pouze v nadpisu „Život Ezopa, mudrce znamenitého. Co jest, živ jsa, puosobil i také jaký konec vzal“ (Kolár 2004: 9). Půjde tu tedy o Ezopovo působení na světě a o jeho smrt, která je stejně důležitá jako život, jehož zrcadlem, shrnutím a pointou se stává (srov. poznámky k Enově a Ezopově smrti níže v oddílu Vypravěč). V tom lze spatřovat spojení s nejdůležitějším středověkým biografickým žánrem – s **vyprávěním o světcích** na půdorysu *vita et passio*, „život a umučení“ (o tomto standardním kompozičním formátu se lze poučit např. v *Semináři ČK* věnovaném *Životu svaté Kateřiny* – Rejzlová Zajíčková 2017: 7–9). Smysl takového vyprávění lze spatřovat především v oslavení protagonisty; směřujeme zde k vyličení symetrie a smyslu jeho života i smrti.

2. Vedle vyprávění o světcích v *Životě Ezopově* spolupůsobí rovněž textový typ *accessus ad auctores*, tedy krátký úvod k dílu dávného (obvykle antického) autora, obsahující stručnou informaci o jeho životě, o žánru, který dílo reprezentuje, či o filosofickém kontextu, ve kterém dává nejlepší smysl. Klasický soubor těchto „akcesů“ pochází ze 12. a 13. století, byl sepsán latinsky a Ezop v něm chybí; latinský překlad řeckého *Života Ezopova* z 15. století jej mohl do určité míry suplovat. Smysl „akcesů“ totiž tkví v podání informace o dávném velikánovi za účelem kvalitnější a hlavně prospěšnější četby jeho díla, neboť zacházení s pohanskými autory s sebou pro křesťana vždy nese nebezpečí mravní zkázy (Maciąg 2011). V případě Ezopa je tak třeba ukázat (a německý text Steinhöwelův i český Albínův tak činí), že se vlastně jedná o „předkřesťanského křesťana“, dodržujícího nevědomky novozákonní etické normy, či alespoň o henoteistu, tedy člověka, který sice uznává mnohost božstev, ví však, že nad nimi vládne ještě jeden, Nejvyšší. Ezopova výmluvnost tak například zůstává darem od pohanského božstva, důvodem obdarování však není zbožnost vůči této mocnosti (konkrétně jde o bohyni Isis), ale docela obyčejná pohostinnost a štědrost. Když pak Ezop u babylonského dvora odpouští svému adoptivnímu synu Enovi, nejenže tak projevuje milosrdenství v zásadě křesťanské, ale ještě k tomu přidá pasáž mravních naučení, které začínají proklamací víry v Boha a lze je srovnat s obsahem starozákonních mudroslovných knih Přísloví a Kazatel (Kolár 2004: 51).
3. Podobně jako Ezopovy bajky může být i jeho život chápán jako *exemplum*, vzorový, „agitační“ příběh, dokládající pravdu nějakého (morálního či věroučného) tvrzení (srov. Kemmler 1984: 160–161). Mnoho klasických bajek ostatně mezi středověkými exempli přímo nalezneme (srov. Dvořák 2001). Exemplární bajky tak vedou k pragmatickému užívání rozumu – a *Život* užívání tohoto rozumu dále propaguje a demonstruje jeho užitečnost, když vypráví, jak otrok

Ezop cestou chytrosti dosáhl svobody a skvělého postavení u královského dvora. Smysl exempla tkví v nabídnutí příkladu, který ovšem může být i negativní. *Život* mísí oba tyto aspekty, když kromě pozitivní, osvobozující moci rozumu ukazuje rovněž nesnáze plynoucí z jeho užívání, které nakonec způsobí, že je bajkář v řeckých Delfách odsouzen k smrti. V původních řeckých verzích se Ezopovým proviněním stala urážka boha Apollóna, způsobená nemírnou pýchou (Malá 2006: 52–54). *Život* v německé i české verzi však škodlivou pýchu naopak připisuje delfským měšťanům, kteří Ezopa nenávidí jako hlasatele nelichotivé pravdy o jejich městě (možná zde spolupůsobí příběh o Sókratovi a jeho smrti).

4. Příběh o mudrci doplácějícím na svou moudrost, či spíše neschopnost přestat alespoň na chvíli hlásat pravdu působí humorně a zřejmě tak působit má. V *Životě Ezopově* totiž shledáváme rovněž výrazný zábavný aspekt, přítomný silně např. v otevřeně sexuální bajce o oslu a dívce, již Ezop vypráví těsně před svou popravou. Jde tedy rovněž o **zábavnou povídku** či novelu, jichž v humanisticky orientovaných kruzích koluje mnoho (odpovídající příběhy nalezneme např. v Boccacciově *Dekameronu* či v *Heptameronu* Markéty Navarrské). Jak šel čas, získal u tohoto textu zábavný aspekt navrch a až do konce 18. století tak různé verze Albínova překladu *Života* nacházíme v knížkách lidového čtení, často samostatně, bez doprovodu bajek (Kolár 2004: 225).

Kompozice

Život Ezopův je zkomponován lineárně, ve verzi vybrané pro ČK není členěn na kapitoly (jak již bylo řečeno) a postupuje od narození k smrti a jejím následkům. Drobné ozvláštnění představují vložené bajky. Ty však vždy vypráví v přímé řeči Ezop sám a váží se ke konkrétnímu okamžiku jeho života (např. k jeho odjezdu za králem Krésem – Kolár 2004: 47), přímočarost

vyprávění jimi proto není nijak narušena a ani ohnisko akce se nemění. Největší koncentraci těchto bajek sledáváme na samém konci Ezopova života, ve chvíli před jeho popravou (Kolár 2004: 58–62). Z hlediska děje a dějiště lze *Život* rozdělit do čtyř oddílů:

1. **Úvod, cesta k řeči** – Čtenáři je představen protagonist, nevzhledný a šišlavý, ale důvtipný tak, že se mu hned v první epizodě daří vyvrátit falešné obvinění z konzumace fíků určených pánovi domu. Ezop si totiž přivodí žaludeční křeč, vyzvrací se a posléze k těmž donutí i žalobce, pravého pachatele. Srovnání zvratků pak vede k nepochybnému označení viníka. Ezopovi je pak odměnou za štedrost projevenou vůči potulnému knězi dána bohyně Isidou „moudrost i ostrost jazyka“ a k tomu důvtip „rozličných neslychaných rozprávek k vymejení“ (Kolár 2004: 13).
2. **Ezop v Sámu, cesta ke svobodě** – Ezop si svou výmluvností znepřátelí správce a následkem toho je prodán. Dostává se do „Sámu“ (tj. na ostrov Samos), k filosofovi jménem Xanthus. Zde jsme svědky Ezopových humorných interakcí s Xanthem, který na Ezopa intelektuálně nestačí, s jeho žáky i s jeho manželkou. Ezop se neustále snaží získat status svobodného člověka, Xanthus mu několikrát přislíbí propuštění, ale neplní nic. Ke zlomu dochází, teprve když Ezop veřejně přislíbí, že rozluští „velký div“, při kterém orel v Sámu uchvátil pečetní prsten městských pokladníků a upustil jej „na lůno jednomu muži, kterýž žádného úřadu na sobě neměl“ (Kolár 2004: 43), svou pomoc měšťanům však podmiňuje právě propuštěním. O to tak nakonec Xantha žádá všechen lid a on svého služebníka „ač nerád“ propouští (Kolár 2004: 45).
3. **Putování po Středomoří, cesta slávy** – Ve shodě s Ezopovým výkladem „divu“ s orlem jako předzvěsti politických nesnází přichází do Sámu list od krále Krésa, vymáhající platbu daně. Ezop měšťanům radí, aby se vydali „cestou svobody“, přestože „té k dojití počátek jest velmi

tvrdý [...] že jako po břitvách se ho dojití musí“ (Kolár 2004: 46). Měšťané tedy odmítají platit. Ezop se vydává na cestu ke Krésovi, dosahuje pro město odpuštění daní a pak se vydává na cestu světem. Přichází do Babylonu ke králi Lycerovi, jemuž radí hádanky pro okolní krále a tak napomáhá rozmnožení říše, neboť „když který na ně neuměl odpovědi dáti [...] hned musil tomu králi daň dáti“ (Kolár 2004: 49). U Lycerova dvora je Ezop zrazen svým vlastním adoptivním synem Enem a na základě podvržených důkazů odsouzen k smrti. Musí se skrývat, nakonec se však v pravý čas vrací, aby Lycerovi pomohl s těžkým úkolem od egyptského krále. Enus je zajat a vydán otci, ten jej však odmítá potrestat. Na tomto místě je do příběhu vložena delší pasáž různých přísloví a naučení (viz oddíl Témata a motivy). Hrdina se následně vydává do Egypta, kde má úspěch, a triumfálně se vrací. Babylonský král pak na jeho počest vztyčuje zlatý sloup a Ezop stojí na vrcholu své kariéry.

4. **Ezop v Delfu, cesta k smrti** – Ezop odchází z Babylonu, aby se ještě jednou podíval do Řecka. Jeho kroky vedou do města „Delfos“, „velmi veselého a plného duchovenství a náboženství rozličného“ (Kolár 2004: 57), tj. do Delf, proslulých věštírnu. Tam svou moudrostí a pravdomluvností vzbudí hněv a závist místních představitelů, kteří jej (podobně jako zlomyslný sluha na samém začátku příběhu) falešně obviní ze zlodějství – tentokrát z krádeže v chrámu, která se trestá smrtí. Ezopovi se nedaří ujít potrestání ani pomocí série bajek, ve kterých mimo jiné delfské měšťany varuje, že jeho smrt bude pomstěna. Po Ezopově popravě doléhá na Delfské mor a ani pokání a výstavba chrámu k usmíření rozhněvaného boha Apollóna nebrání vojenskému vpádu řeckých knížat. Ta následně všem, kteří měli Ezopa na svědomí, „touž smrt učinili, kterouž on z tohoto světa sprovozen jest“ (Kolár 2004: 62). Tím příběh končí.

Jak vidno, v prvních třech oddílech sledujeme Ezopovou postupnou cestu na vrchol, až do pozice královského rádce. V posledním pak nastává jeho strmý pád. Rytmus celému příběhu propůjčuje nejen pravidelná změna dějiště, ale rovněž opakující se motiv falešného obviňování Ezopa – v první části jej zrazují „kolegové“ otroci, ve druhé hledá filosof Xanthus neustále záminku k tomu, aby svého otroka potrestal, a neštítí se ani podvodu, ve třetí adoptovaný Enus spí s Ezopovou oblíbenou kurtizánou a ze žárlivosti falšuje listiny, na jejichž základě je otec odsouzen. Tehdy se ještě Ezop dovede obhájit, finálnímu obvinění ze strany Delfských již však čelit nedokáže.

Témata a motivy

Vyprávění o vzestupu a pádu otroka Ezopa často působí komicky, opírá se však o vážné téma. V první řadě totiž ukazuje, jak obtížné je **správným způsobem číst svět**. Nestačí, že lidé nechápou zákonitosti přírody (jako se to děje na začátku Ezopovým zlovolným druhům, kterým nedojde, že snědené říčky zůstávají v bříše), ale ještě k tomu se sami svévolně matou navzájem, jak činí i sám filosof Xanthus, když Ezopovi z hrnce tajně bere vepřové paznehty a zase je tam vrací, jen aby ho mohl nachytat a zbít (Kolár 2004: 26–27). Lidé přitom nejsou schopni zacházet s přírodními danostmi racionálně, tak jak by se na člověka slušelo – dle Ezopova pozorování se z množství lidí v lázni jen jeden jediný odhodlal odstranit z cesty kámen, o který všichni zakopávali (Kolár 2004: 35–36).

Ezop je sice ze všech přítomných čtenářů světa nejzdatnější, jeho neblahý konec však ukazuje, že moudrost, praktická chytrost, ani jazyková obratnost nevedou vždy k žádoucím výsledkům. Zvláště ironickým dokladem tohoto pravidla je pasáž, v níž Ezop odmítá potrestat zrádného adoptivního syna Ena a namísto toho mu dává rady:

*Synu, na učení má pamatuj a je v pokojném srdci slož [...]
Protivenství s dobrou a udatnou myslí snášeš [...]
Což každý den práci svou získáš, toho k budoucímu času přispořuj [...]
Což užitečného jest, tomu se učit nepřestávej a po múdrosti ustavičně se ptaj. Což od koho vypuočíš, to zase navrať, což najsplíš munožeš, ať by potom tím vochoťněji puojčili.*

(Kolár 2004: 51–52)

Ezop tu chce nezdárníka evidentně vést k dobrému životu. Jaká škoda, že Enus po skončení Ezopovy litanie „zasteskši sobě, všed na jednu převelmi vysokú věži, a s ní doluo skočil“ (Kolár 2004: 53). Jeho sebevražda jako by potvrzovala Ezopova vlastní slova „v cizích věcech my moudří sme, jiným radu dáváme, ale sami sobě raditi neumíme“ (Kolár 2004: 51) a předznamenávala pointu celého příběhu.

Výrazným rysem všech verzí *Života Ezopova* je **misogynie**, nenávisť vůči ženám, ve starší literatuře dosti typická, která se dostala i do výše citovaného souboru rad, například ve výroku „ženy jsou vrtké mysli a viklavé, a když se jím pochlebují, ke zlému nakloněny bývají“ (Kolár 2004: 52). Reprezentantkou je manželka filosofa Xantha – ta si přála, aby jí manžel z trhu dovedl půvabného otroka, se kterým by mu mohla být nevěrná. Xanthus však přivádí šeredného Ezopa, který její úmysly velmi rychle odhalí a pak neustále upozorňuje na její nevěrnou povahu i na to, že s Xanthem, který ji podle všeho upřímně miluje, zůstává, jen dokud se jí to vyplatí (viz oddíl Postavy).

Čas a prostor

Čas příběhu je lineární, plyne bez odboček od začátku do konce. Evidentně se nacházíme v době před nástupem křesťanství, explicitní datování tu však chybí. Z obecně známých historických aktérů v příběhu vystupuje lýdský král Krésus (Kroisos). Povědomí o zvratech štěstěny, jimž byl tento panovník vystaven, patřilo k základní kulturní výbavě již od starověku a do dalších dob přešlo např. díky zmínce o něm ve

vlivné *Filosofii utěšitelce* „posledního Římana“ Boëthia (Boëthius 1981: 66). Jeho přítomnost v *Životě Ezopově* umožňuje čtenáři, aby příběh rozpoznal jako zprávu ze skutečného dávnověku.

Scénu příběhu dává řecký svět okolo Středozevního moře, s důležitým odskokem do vnitrozemského, orientálního Babylonu. Jde o cizokrajný prostor, jehož exotika se ovšem vyčerpává hlavně ve jménech míst, znějících zároveň cize i povědomě. Čtenář je může znát z dalších antických textů – však se o Ezopovi praví, že pocházel „z Frygí, kdež Troje město ustaveno bylo“ (Kolár 2004: 11) – stejně jako z listů apoštola Pavla. Nenajdeme tu žádné obrazy přírodních divů, jednotlivým krajinám není věnována pozornost, prakticky veškeré popisné pasáže v *Životě* se soustředí na lidské aktéry.

Postavy

O hlavním hrdinovi příběhu není sporu, je jasně označen již v titulu. Vlastní jméno, vrozený „pedagogický“ rozum, jehož konstatováním celý příběh začíná („Ezop po všechny dni života svého vždycky byl hojný k učení jinejch“ – Kolár 2004: 11), a nevzhledné tělo působí jako jeho nejstálější atributy. Vše ostatní se mění. Ezop začíná jako jeden otrok z mnoha, žije mezi měšťany a luští hádanky králů. Pak je prohlášen za nejhoršího zločince, ale jeho smrt je pomstěna mocí urozených knížat. To vše se přitom děje díky tomu, že za ním ve snu sestoupila bohyně.

Při úvodním představení hrdiny se praví, že „štěstí ho služebníkem udělalo“ (Kolár 2004: 11). K otrockému stavu tedy Ezop náleží náhodou (anebo osudově). Rozhodně nebyl zotročen vlastní vinou (např. kvůli zločinu). Celý příběh lze číst rovněž jako řešení rozporu mezi přirozeným pedagogickým sklonem protagonisty a jeho společenským postavením, v němž člověk obvykle spíše poslouchá jiné. Toto společenské postavení je ještě ztíženo Ezopovou šeredností:

[Ezop] nad jiné pak lidi měl dlouhou, nepodobnou tvář, hlavu velikou, oči vysoké a černý byl, líce dlouhého, k tomu hrdla krátkého, lejtky měl

veliké, nohy široké, usta veliká a hubatá, hrbovatý, břicha velikého byl, a to nejhorší do sebe měl, že se zajíkal a brebtal tak, že neoddal tomu Tersitovi, kteréhož Homerus v druhých knihách svých vypisuje. Ale zase lstí, chytrostí a rozličnými žerty byl obdařen tak, že všecko štěstí naprosto k tomu ho připravilo, aby služebníkem byl a jiné obveseloval.

Když pak pán jeho porozuměl, že by k městským pracem neužitečný byl, do vsi ho odeslal, aby voral.

(Kolár 2004: 11)

Ezopova podoba kontrastuje se všemi ideály krásy – tím se podobá Thersitovi, „antihrdinovi“ Homérovy *Íliady* (srov. Roreitner 2017). Vše je u něj naopak, barva těla i rozměry jednotlivých údů. Jako takový se od počátku stává vyvržencem z městské komunity. Není divu, že právě měšťané žijící v omezeném prostoru uvnitř hradeb, kteří se musí neustále konfrontovat s těly svých bližních (a to nejen s jejich vzhledem, ale také s jejich nejrůznějšími projevy, zvuky a pachy), představují nejhojnější skupinu jeho **protihráčů**. Ezopova smrt se tak příznačně děje v rukou Delfských, kteří „s jedné skály vysoké doluo hosstrčili“ (Kolár 2004: 62); v antické verzi na sebe Ezop nenechá sáhnout a ze skály skáče sám (Svět 1976: 110). Zdánlivě pozitivní akce měšťanů mají vždy nějaký háček. Sámští sice na Xanthovi vymůžou svobodu pro Ezopa, zastávají se ho však teprve, až když začnou tušit, že jim hrozí nebezpečí, jehož povahu bude Ezop schopen odhalit; Demas z Delfu Ezopa navštěvuje ve vězení, přináší mu však jenom ubohou radu, aby se odsouzenec k smrti „těšil sám“ (Kolár 2004: 58).

Nejvýraznějším měšťanem je lokální filosof **Xanthus**. Jeho úloha byla v antice vnímána jako natolik významná, že některé řecké verze nesou název „Život filosofa Xantha a Ezopa, sluhy jeho“ (Malá 2006: 102). Xanthus se tváří jako mistr „v umění příležitostím a příslušejícím ku poznání přirození“ (Kolár 2004: 23). Slovo „přirození“ v době publikace *Života* dosud znamená především „přírodu“, „příbuznost“ či „narození“, postupně se však začíná stále těsněji spojovat s oblastí těla, již označuje dnes, tedy pohlavními a vyměšovacími orgány lidských

tvorů. Svědčí o tom příhoda z první společné cesty Ezopa a Xantha do filosofova domu:

Když se pak již domův rozcházeli a Ezop také šel za Xanthem, přihodilo se, že Xanthus jda močil. Ezop vida ho, chopil Xantha za plášť, řka: „Pane můj, leč mne hned prodáš, jinak sice od tebe uteku [...] Že ty, jsa pánem, nedáš přirození odpočinouti, ale jda močíš. Já tak rozumím, kdyby ty mne po své potřebě poslal, a potřeba by kázala, abych břichu svému polehčil, snad bych to dílo musil jda neb běže dělati.“ Xanthus řekl: „O tu věc není se potřebl starati, ale toto slyš, co já tobě povím. Proto sem to učinil, abych se trojího zlého vyvaroval: První, aby horkost slunečná polední hlavě mé škody neučinila; druhé, aby prach země noh mejch nepálil; třetí, aby mi moč, kdyby pára z něho šla s prašnou horkostí, nesmrđěl.“

(Kolár 2004: 21–22)

Xanthovo mistrovství je tak spojeno s nižšími, nevábnyými tělesnými funkcemi. Filosof, který ovládá toto „přirození“, by měl být mistrem nejen nad vlastní močí, ale i nad pohlavní touhou, exemplifikovanou zde jeho vztahem k manželce. V rámci dominantního misogynického přístupu k ženám v *Životě* tak Xanthus Ezopovi poskytuje mnoho příležitostí k výsměchu: „I poslechněte divu, Xanthus je mistrem v umění příležitostím a příslušejícím ku poznání přirození, a dal se ženě přemoci“ (Kolár 2004: 23). Není divu, že se chce Xanthus na otrokovi mstít; tato jeho touha kontrastuje s mírností, již Ezop prokázal již na samém začátku příběhu, když se zastal trestaného otroka, či později u babylonského dvora, když se odmítl pomstít na svém adoptivním synu. V souladu s řeckými předlohami díla lze Xanthovi i zde připsat nadutost, hloupost či nepatřičnou pýchu na jeho vlastní falešnou filosofii. Je parodií městského mudrce, váženého muže, který ale nedokáže přechytračit otroka a sám nosí jméno typické pro otroky (Malá 2006: 102). Měšťankou je ostatně i zlostná (a bezejmenná) **Xanthova manželka**.

Soubor Ezopových protivníků ovšem tuto společenskou vrstvu přesahuje. Kromě antagonistů městských tu nacházíme

i ty venkovské, k nimž patří Agapotus, Ezopův spolumužebník ze samého začátku vyprávění, a správce statku, jehož nově zmoudřelý Ezop pokárá za hrubé zacházení s otroky. Výraznou postavou je samozřejmě i Ezopův zrádný adoptivní syn, dvořan u babylonského krále.

Na rozdíl od řeckých verzí příběhu zde Ezop nezápolí s bohy, ti tu naopak představují základní **kladnou sílu**, působící v jeho prospěch, počínaje Isidou, která mu jako odměnu za pohostinnost prokázanou jejímu knězi napraví řeč, a konče Apollónem trestajícím Ezopovy vrahy. Kladnou roli lze přiřknout i všem králům, kteří v příběhu vystupují – všichni tři, lýdský Krésus, babylonský Lycerus i egyptský Nektenabus, jednají racionálně, a když je Ezop překoná důvtipem, přijímají porážku, odměňují jej a nijak se na něm nemstí.

Vypravěč

Jak je u starší literatury obvyklé, i *Život Ezopův* je vyprávěn ve třetí osobě (tj. v er-formě) vševědoucím vypravěčem. Ve srovnání s vrcholně středověkými díly si lze všimnout, že vypravěč je prakticky neviditelný. Neoslovuje čtenáře či posluchače, nevstupuje v první osobě s komentářem či modlitbou, jeho intervence se omezují na překladatelská doplnění (viz oddíl Jazyk). Mlčenlivost tohoto vypravěče zřetelně vystoupí, pokud ji srovnáme s vypravěčskými intervencemi ve veršovaném souboru bajek ze *Sborníku hraběte Baworowského* (viz oddíl Kontext), kde překladatel komentuje změny, jež oproti latinskému originálu činí, a obrací se na čtenáře s různými apely. Doba však pokročila, publikum je jiné a vypravěčské strategie tuto proměnu reflektují (srov. Hon 2014).

Prakticky všechny výroky o náležitém lidském chování a o správném či špatném životě zde pocházejí z úst jednajících postav. Vypravěč je zdrženlivý v komentování i hodnocení činů – například Enovo vrcholně zrádné chování je pouze suše popsáno a teprve po pachatelově sebevraždě se dozvíme, že „hanebně život svůj skonil, neb také zle živ byl“ (Kolár 2004: 53). Způsob

smrti člověka tak sám o sobě funguje jako komentář k jeho životu. Ani na konci příběhu nenacházíme žádné mravní naučení, jen ujištění o tom, že Ezopova smrt byla pomstěna.

Jazyk

Jazyk *Života Ezopova* náleží do první etapy středního období vývoje češtiny, k tzv. češtině humanistické (viz např. Fidlerová et al. 2013: 54–71). Dokladem nejvytříbenější podoby tohoto jazyka je *Bible kralická*, vydávaná postupně od šedesátých do devadesátých let 16. století. O něco starší *Život* ovšem není sepsán řečí Písma; jeho jazyk působí mnohem méně učesaně a obsahuje slova, která na nás dnes působí nejen nesmyslně, ale náš jazykový cit se navíc vzpírá jejich tvoření – např. „psejk“ místo „psík“ (Kolár 2004: 28).

Albín Vrchbělský ve svém překladu užívá tentýž jazykový rejstřík pro vypravěče i pro všechny jednající postavy. Šíře slovníku humanistické češtiny mu ovšem umožňuje, aby v patřičnou chvíli kontrast mezi jazyky dvou mluvčích vybudoval, obvykle s humorným efektem. To se děje např. při scéně na tržišti, když si filosof Xanthus spolu se svými žáky prohlíží Ezopa:

[Ezop] velice se zasmál, žáci pak, kteříž s Xanthem tu byli přišli, když viděli, že se tak velmi směje a v smíchu zuby vyšklebuje, zdálo se jim, že jest potvora mořská a ne člověk; sami mezi sebou řekli: „Jakét má tento zuby v tlamě!“ Druhej řekl: „Co je viděl, že se tak až do pláče rozsmál?“ Jiný pak řekl: „Však se nesměje, než zimou tak zuby vyšklebuje, votažme se ho, chcete-li.“ A tak šed jeden k Ezopovi, řekl k němu: „Ach, muoj pěkný pacholíku, pověz mi, proč se tak srdečně zasmál?“ Dí k němu Ezop: „Jdi tam, prašivá ovce!“ A on řekl k němu: „Jaká sem prašivá ovce?“ A Ezop zase: „Třebas tě krátce uvázali, divoká svině.“ A tak ten žák s hanbou zapejřiv se, odloudil se pěkně od něho.

(Kolár 2004: 19)

Inverze, záměna navzájem protikladných hodnot, již jsme konstatovali již u popisu Ezopovy postavy, se zde realizuje na úrovni jazyka. Xanthovi studenti, sami nepřiliš bystrí, mezi sebou hovoří o člověku Ezopovi jazykem, který ho zbavuje lidství, když se z jeho úst stává tlama (zatímco vypravěč užívá patřičné slovo „usta“ – viz oddíl Postavy). Tváří v tvář Ezopovi samotnému se žáci snaží hovořit vybraně, zdánlivá vytříbenost jejich mluvy je však naplněna ironií, když jej oslovují jako „pěkného pacholíka“. Ezop jim odpovídá řečí zbavenou masky.

Život se odehrává ve Středomoří a prochází všemi vrstvami antické společnosti, tedy krajinou cizí předpokládanému českému publiku. Tento cizí svět je nicméně popsán dostatečně obecně na to, aby se v něm domácí čtenář na konci středověku mohl orientovat. Řecká města tak mají své „hajtmany“ (Kolár 2004: 35), Egyptu nevládne faraó, ale obyčejný „král“ (Kolár 2004: 53–54), o polyteistických chrámech se hovoří jako o „kostelích“ (Kolár 2004: 57). Vypravěč nijak nezastírá, že se jedná o překlad, když například uvádí zkratku, jejíž smysl Ezop úspěšně rozluští, nejprve latinsky a pak „takto česky“ (Kolár 2004: 42). Hledání správného, srozumitelného slova ostatně tvoří důležitou součást příběhu, alespoň na jeho začátku, když se Ezop mění z koktavce v řečníka. Díky zásahu bohyně je nově schopen pojmenovat celý svět – a začíná u jeho nejobyčejnějších součástí, u zemědělského náčiní a domácích zvířat:

Ezop procítiv sám s sebou mluvil, řka: „Nepospal-li sem já tu přesladce, a k tomu mi se převelmi milý a veselý sen zdál, a přes to ještě beze vší překážky mluvím a nezajíkám se jako prvě.“ I jmenoval sobě: „Kopáč, motyka, nosatec, vuol, vosel, vůz, kratce, pluh; pod přísahou jmenuji každou věc, jak která má jmenována býti.“

(Kolár 2004: 13)

Shrnutí

1. Český prozaický *Život Ezopův* pochází z tištěného svazku překladů Jana Akrona Albína Vrchbělského, vydaného roku 1557 a známého jako *Prostějovský sborník*. *Život* tam tvoří úvod k Ezopovým bajkám a k dalším textům sloužícím k poučení i k pobavení. Jako součást širšího souboru či samostatně byl *Život* opakovaně vydáván až do konce 18. století.
2. Jedná se o český překlad převodu původně řeckého textu do němčiny, který provedl Heinrich Steinhöwel v sedmdesátých letech 15. století.
3. Jako takový patří k literatuře českého humanismu a do širšího kontextu ezopovských textů, které mají za sebou bohatou středověkou tradici. Tvoří jedno z pout, která domácí literaturu spojují s antickým dědictvím.
4. V *Životě Ezopově* se mísí prvky biografie oslavující protagonistu, prvky textů přibližujících novému publiku staré antické myslitele, prvky vzorových příběhů (exempel) i prvky typické pro humorné povídky. V novějších vydáních zábavná funkce postupně získává navrch, *Život* se stává součástí knížek lidového čtení.
5. Ezop je v první řadě hrdinou důvtipným a dobrosrdečným. V příběhu sledujeme jeho cestu z otroctví na vrchol dobové společnosti, jejíž prapůvodní příčinou se stala laskavost vůči knězi bohyně Isidy. Po vzestupu následuje pád a smrt, která nezůstává nepomstěna.
6. Stěžejním tématem příběhu jsou nesnáze s chápáním světa, který je obtížný k pochopení sám o sobě, a lidé ho kvůli svým neřestem ještě dále zneřehledňují. Ukazuje se, že Ezop je schopen číst svět lépe než filosofové či králové.
7. Příběh nepostrádá humor. Nejvýraznějším terčem výsměchu je Ezopův pán filosof Xanthus, který je nakonec nucen propustit svého otroka na svobodu.

8. Děj se odehrává ve východním Středomoří v antice a Ezop prochází všechny příčky tamní společnosti. Popisy a děje jsou však natolik obecné, že si je ke své životní skutečnosti může dosti snadno vztáhnout i český čtenář v polovině 16. století.
9. Text je psán svéráznou humanistickou češtinou, setkáváme se v něm s pestrým slovníkem mísícím výrazy vznešené i nízké.

Literatura

Boëthius

1981 *Poslední Říman*. Ed. a přel. Václav Bahník (Praha: Vyšehrad)

Conte, Gian Biagio

2008 *Dějiny římské literatury*. Druhé, revidované a doplněné vydání; přel. Dagmar Bartoňková a další (Praha: KLP)

Dvořák, Karel

2001 *Nejstarší české pohádky* (Praha: Argo)

Fidlerová, Alena A. et al.

2013 *Dějiny češtiny* (Praha: FF UK); dostupné z: ucjtk.ff.cuni.cz/wp-content/uploads/sites/57/2015/11/Dějiny-češtiny.pdf (přístup 15. 3. 2018)

Fischerová, Sylva

2016 „Héros jako literární postava“; in Petr A. Bílek – Martin Procházka – Jan Wiendl (eds.): *Hrdina – antihrdina – superhrdina – nehrdina v kulturním prostoru minulosti a současnosti* (Praha: FF UK), s. 13–34

Grubmüller, Klaus

1977 *Meister Esopus. Untersuchungen zu Geschichte und Funktion der Fabel im Mittelalter* (München: Artemis)

Hon, Jan

2014 „Late Medieval Czech Adaptations of German Verse Romances. Research Perspectives“; *Slovo a smysl* 11, č. 22, s. 13–37

Kemmler, Fritz

1984 *Exempla in Context. A Historical and Critical Study of Robert Mannyng of Brunne's Handlyng Synne* (Tübingen: Gunter Narr)

Kolár, Jaroslav (ed.)

2004 *Třikrát rozprávky o jednom hrdinovi. Ezop, Ejlenšpigel, Paleček* (Praha: NLN)

Kolár, Jaroslav – Nedvědová, Milada (eds.)

1983 *Próza českého středověku* (Praha: Odeon)

Loriš, Jan (ed.)

1903 *Sborník hraběte Baworowského* (Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědu, slovesnost a umění)

Maciąg, Agnieszka

2011 „Jaky pożytek płynie z czytania? Kwestia utilitas w średnowiecznych accessus ad auctores“; *Terminus* 13, č. 24, s. 31–40

Malá, Marie

2006 *Vita Aesopi. Román nebo biografie?* Disertační práce z klasické filologie (Brno: FF MU)

Marečková, Dagmar – Petřů, Eduard (eds.)

1984 *Rytířské srdce majíce. Česká rytířská epika 14. století* (Praha: Odeon)

Petrů, Eduard (ed.)

1999 *Ezopovy bajky. Katonova dvojverší. Rada otce synovi* (Brno: Atlantis)

Rejzlová Zajíčková, Vendula

2017 *Život svaté Kateřiny (cca 1350–1380)* (Praha: ÚČL AV ČR)

Roreitner, Robert

2017 „Margítés, vzor hlupáků“; in Josef Hrdlička – Matouš Jaluška – Martin Pšenička (eds.): *Hrdinové v básních* (Praha: FF UK), s. 61–64

Springer, Carl P. E.

2011 *Luther's Aesop* (Kirksville: Truman State University Press)

Svět

1976 *Svět ezopských bajek*. Přel. Václav Bahník et al. (Praha: Svoboda)

Šidák, Pavel

2013 *Úvod do studia genologie. Teorie literárního žánru a žánrová krajina* (Praha: Akropolis)

Truhlář, Antonín (ed.)

1901 *Jana Albína Ezopovy fabule a Brantovy rozprávky* (Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědu, slovesnost a umění)

Tříška, Josef

1990 *Předhusitské bajky* (Praha: Vyšehrad)

Varcl, Ladislav et al.

1978 *Antika a česká kultura* (Praha: ČSAV)

Voit, Petr

2013a „Česká knižní kultura doby Václava Hájka z Libočan. Na okraj jednoho badatelského vakua“; *Česká literatura* 62, č. 2, s. 163–183

2013b *Český knihtisk mezi pozdní gotikou a renesancí. I. Severinsko-kosořská dynastie 1488–1557* (Praha: KLP)

2017 *Český knihtisk mezi pozdní gotikou a renesancí. II. Tiskaři pro víru i tiskaři pro obrození národa 1498–1547* (Praha: Academia)

O autorovi

Matouš Jaluška působí v Ústavu pro českou literaturu Akademie věd ČR a vede semináře zaměřené na starší literaturu v Ústavu české literatury a komparatistiky Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Pedagogicky působil rovněž např. ve Věznici Valdice. Dlouhodobě spolupracuje s Českým rozhlasem 3 Vltava na cyklech interpretačních esejů k próze i poezii. Z této spolupráce vzešly knihy *Básně o místech* (FF UK / Radioservis 2015), *Eseje o poezii a době Karla IV.* (ÚČL AV ČR / Radioservis 2017) a *Hrdinové v básních* (FF UK 2017).

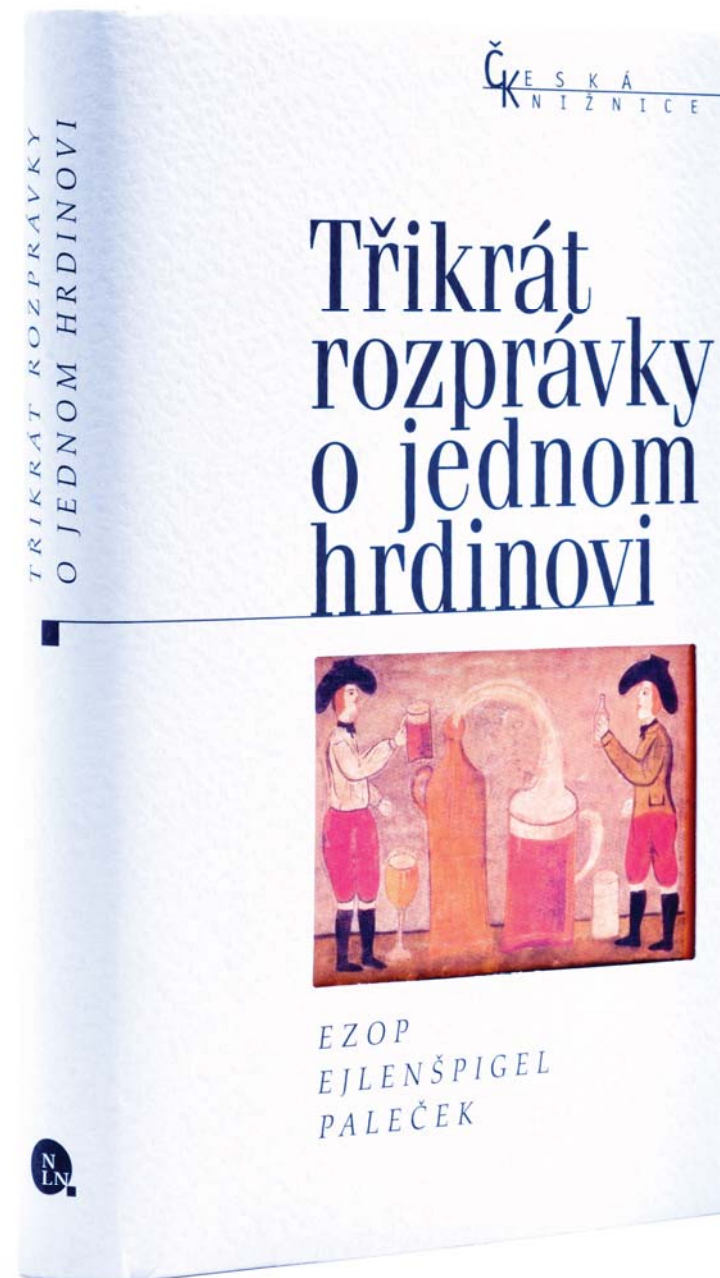
O České knižnici

Česká knižnice je dlouhodobě koncipovaná ediční řada, která si klade za cíl představit v reprezentativní a textově spolehlivé podobě vrcholná literární díla vzniklá v českých zemích od počátků k dnešku. Za dvacet let existence *České knižnice* vyšlo v této řadě více než devadesát titulů, což ji řadí k nejvýznamnějším edičním projektům české literární historie.

Každý svazek, odborně posouzený vědeckou radou, je pečlivě edičně připraven, podílejí se na něm lektor a vědecký redaktor, kteří spolupracují s editorem na výsledném textu. Nedílnou součástí každého svazku je komentář, který seznamuje čtenáře z řad odborné i laické veřejnosti nejen se souvislostmi vzniku díla, jeho zapojením do celku autorovy tvorby a žánru, ale též s dobovým i pozdějším ohlasem.

Od roku 2016 edici *Česká knižnice* společně vydávají Nadační fond Česká knižnice, Ústav pro českou literaturu AV ČR a nakladatelství Host.

Na vydání jednotlivých svazků přispívá Ministerstvo kultury České republiky. Redakce pracuje s podporou z programu Strategie AV21, řízeného a financovaného Akademií věd ČR.

Tříkrát rozprávky o jednom hrdinovi

Uspořádání, ediční příprava, komentář a slovníček:

Jaroslav Kolár

Počet stran: **252**

Vydání: **v České knižnici první**

ISBN **80-7106-638-9**

Rok vydání: **2003 (s vročením 2004)**

Postava, která je centrálním aktérem většího počtu vyprávění, se odedávna stávala v různých podobách a variacích nosným typem literárního hrdiny ve slovesné kultuře snad všude na světě a v každé společnosti od starověku až po současnost. Cykly takových rozprávek zprvu kolovaly v ústním podání, později byly zachyceny v rukopisech s jistou mírou literární stylizace a následně začaly vycházet i tiskem, v tzv. knížkách lidového čtení. Tento svazek z edice Česká knižnice přináší tři literární památky – vyprávění o starověkém mudrci Ezopovi, o legendárním německém flutovi Ejlenšpiglovi a o českém Palečkovi, důvtipném šaškovi krále Jiřího z Poděbrad. Lidové vypravěči do jejich příběhů uložili dobové názory, představy o moudrosti, chytráctví, odvaze či spravedlnosti i nemalou dávku humoru.